

Amurgul miturilor: prăbușirea URSS de Vladimir Tismăneanu

În 2011 se împlinesc douăzeci de ani de la prăbușirea Uniunii Sovietice.

Am publicat anterior un prim articol despre importanța multicauzalității în explicarea declinului și dezagregării experimentului statal bolșevic. Doresc acum să mă opresc asupra rolului mitului politic în explicarea acestui fenomen istoric. Încă de la începuturile sale, a fost limpede că era vorba de un regim mitocratic. Ideologia monopolistă conținea un nucleu de mituri politice abil confecționate și obsesiv cultivate de aparatele propagandistice oficiale. Printre ele un rol central îl deținea mitul Partidului ca avangardă a clasei muncitoare, ca depozitar omniscent al cunoașterii legităților unei Istории sacralizate.

Acest mit trimeea la ideea milenaristă a infailibilității, ireversibilității și invincibilității demersului comunist. Ideea era înrădăcinată în mitologia leninistă a "partidului de tip nou". Un alt mit esențial a fost acela al Revoluției din Octombrie ca acțiune istorică de masă, deci nu ca o lovitură de stat organizată de o minoritate ce se auto-proclamase reprezentanta intereselor maselor proletare. Legende au început a fi țesute încă din timpul vieții lui Lenin, au căpătat însă dimensiune de un infinit grotesc sub Stalin. "Cursul Scurt de Istorie al PC (b) al URSS", apărut în 1939, codifica aceste falsificări de o imensă vulgaritate ale adevărului istoric. Se reluau poncifele despre "unitatea de granit" a partidului, despre diverșii deviatori (Troțki, Zinoviev, Kamenev, Buharin) care fuseseră de fapt dintotdeauna inamici "obiectivi" ai autenticului leninism. Vigilența isteroidă era inoculată drept virtute supremă. Istoria PCUS devenea una maniheistă, o demonologie în care Stalin apărea ca marele combatant împotriva forțelor perfide care urmăreau distrugerea "din interior" a moștenirii lui Lenin.

Acest mit era amplificat în anii celui de-al II-lea război mondial (în tradiția sovietică numit Marele Război pentru Apărarea Patriei) pe fondul viziunii exaltate a unor "republici libere-n strânsă uniune" în jurul "măreței Rusii" (citez din cuvintele Imnului de Stat stalinist). Ar merita amintite aici miturile eroice de tipul piloților (o tematică împărtășită cu Germania nazistă unde exista un cult al aviatorilor "fără teamă și prihană"); al muncitorilor care depășesc, "sparg" normele (Alekssei Stahanov și mișcarea stahanovistă); al Magnitogorskului, deci al "muntelui magnetic" (Stephen Kotkin) ca epitom al noii civilizații; al băiatului- martir care este ucis pentru că a așezat devotamentul pentru partidul- stat, delațiunea revoluționară, deasupra loialității de familie (Pavlik Morozov); mitul comsomolistei-partizan (Zoia Kosmodemianskaia) și al rezistenței tinerilor revoluționaripatrioți- komsomoliști din Krasnodar ("Tânăra Gardă" de Fadeiev, romancierul oficial al stalinismului care avea să se sinucidă imediat după "Raportul Secret" din februarie 1956).

Moartea lui Stalin în martie 1953 a permis dărâmarea multor baraje ale gândirii autonome. Revenirea a sute de mii, chiar milioane de deținuți din Gulag, povestirile lor despre acele realități cumplite, despre foametea și mizeria din lagăre, despre sadismul gardienilor și despre crimele în masă, aveau să zguduie din temelii imperiul mitocratic. "Raportul Secret" al lui Nikita Hrușciov de la Congresul al XX-lea deschidea o nouă eră pe care aș numi-o a dezagregării, a

extincției miturilor. Atunci a început de fapt dezintegrarea URSS ca imperiu ideologico-mitocratic. A urmat Revoluția Maghiară înecată în sânge prin intervenția tancurilor sovietice. În noiembrie 1957 se lansa sputnikul, iar Hrușciov încerca să-și repare imaginea grav compromisă prin accentul pus pe capacitatea URSS de a deveni lider tehnologic global. Progresul științific devenea alibiul celui social.

Mitul economiei planificate ca soluție a antinomiilor vieții materiale devenea acum esența doctrinei oficiale. Hrușciov declara că URSS va ajunge din urmă și va depăși economic SUA. În această perioadă se formează ca birocrat de partid Mihail Gorbaciov. La fel și alți membri ai grupului ajuns la putere în perioada imediat următoare morții lui Brejnev (noiembrie 1982). Seismul iconoclast din 1961-1962 avea să se repete, dar cu o intensitate mult potențată, începând din martie 1985 când, la propunerea lui Andrei Gromîko susținută unanim de Biroul Politic al CC al PCUS, Mihail Gorbaciov devenea secretar general și ultimul mare pontif al bolșevismului. Cel uns spre a administra "adevăru" în funcție de interesele unei nomenclaturi tot mai sclerozate s-a transformat în groparul tiraniei. Un sistem născut din mit pierrea treptat, în anii următori, tocmai prin eroziunea temeliiilor sale mitologice. Tot ceea ce fusese sacru era acum contestat, interogat, negat. Religia politică a bolșevismului se destrăma grație efectului coroziv al ereziei marxismului revizionist. Textul integral al acestui articol poate fi găsit pe site-ul Radio Europa Liberă.

<http://www.evz.ro/detalii/stiri/senatul-evz-amurgul-miturilor-prabusirea-urss-936797.html>